

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים
אבות פרק ו משנה ג

"הלומד מחברו... אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד" - מאמר א

אבות (פ"ו מ"ג) הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד וקראו רבו אלופו ומיודעו שנאמר "ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי" (תהלים נה יז), והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומיודעו, הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד, ואין כבוד אלא תורה שנאמר "כבוד חכמים ינחלו" (משלי ג לה) "ותמימים ינחלו טוב" (שם כח ו) ואין טוב אלא תורה שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו" (שם א ד, ע"כ).

-א-

בפי' רש"י (שם) או דבר א'. של טעם, דסמך להאי קרא ד"ואתה אנוש כערכי" סמך אידך קרא "אשר יחדו נמתיק סוד" (תהלים נה טו), לפי שמצאו אחיתופל לדוד שיהיה יושב יחידי ועוסק בתורה, אמר לו למה אתה לומד יחידי, והלא כבר נאמר "חרב אל הבדים ונואלו" (ירמיהו נ לו, ע"י ברכות סג ב). שוב פעם אחרת מצאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה זקופה, אמר לו והלא כבר נאמר "ומקדשי תיראו" (קדשים יט ט), שצריך לו לאדם ליכנס שם במורא כדי שתהא אימת שמים עליו, וכן הוא אומר "בבית אלהים נהלך ברגש" (תהלים נה טו) לשון אימה ופחד. וי"א ברגש כנס שם בכל כחו, לפי שנאמר "ברב עם הדרת מלך" (משלי יד כח). נ"א ללכת ברגישה ובמהירות לבי"ה (ע"י ברכות ו ב): "ואתה אנוש כערכי" חשוב כמותי. "מיודעי" חכם שלי כמו "אנשים חכמים וידועים" (דברים א טו): ומה דוד שהיה מלך ישראל עשאו לאחיתופל שהיה רשע ולא היה ראוי לכך רב ואלוף בשביל שני דברים, אדם הדיוט הלמד מחברו שאינו רשע עאכ"ו: **ואין כבוד אלא תורה. כלומר אלא לתורה, ולא אצריך לנהוג בו קאי, והכי קאמר אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה, עכ"ל.**

-ב-

בפי' רבי מתתיה היצהרי (שם) והלמד מחברו וכו', לפי שהסבה [העצמיית בחסרון הידיעה הוא שלא יכנע לחכמי התורה, והם גם הם אינם נוהגים כבוד זה לזה, ולפיכך מתו תלמידי ר' עקיבא מפסח עד עצרת כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (יבמות סב ב), ויש אומרים עד ל"ג לעומר, ולזה פשט המנהג בכל ישראל שלא להסתפר ולא לעשות נישואין בזה הזמן (טור ושי"ע או"ח סי' תצג). לפיכך צוה אפילו שלא ילמד מחברו אלא אות אחת, חייב לנהוג בו כבוד.

בברייתא (כלה רבתי פ"ח, מהד' היגר פ"ה ה"ד, עמ' 287, ע"י שם) אפילו פרק אחת אפילו הלכה אחת אפילו אות אחת, ופירשו (שם) פרק אחד אפילו בדרך ארץ, אפילו דבר אחד בפרק, אפילו הלכה [אחת] אפילו לא פסיק, אפילו פסוק אחד במקרא, אפילו אות אחת בתלמוד, כדאיבעיא להו (שם עמ' 288, וע"י ברכות נג ב) אוממות או עוממות, תא שמע ארזים לא עממוהו [והואקאל לא ח], ומאמצין או מעמצין, תא שמע "עוצם עיניו" (ישעיהו לג טו). **ונראה לי שזה הכבוד הוא לעמוד מפניו, כמו שאמרו ז"ל בפ"ק דקדושין (לב ב) "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן"** (קדושים יט לב) **קימה שיש בה הדור, ולא יעצום עיניו כמו שלא ראהו.**

ואחשוב ששם מדבר בכל אדם, שחייבים לנהוג כבוד בת"ח, ובכאן מדבר אפילו מת"ח לת"ח, כל שלמד ממנו אפילו אות אחת, כההיא דפרק אלו מציאות (בבא מציעא לג א), אמר עולא ת"ח שבבבל עומדים זה מפני זה ומקרעים [זה] על זה, ולענין אבדה במקום אביהם אין מחזירים עד שיהא רבו מובהק. ולזה הביא רביה מדוד ואחיתופל שהיה ת"ח כמוהו, כמו שאמר "ואתה אנוש כערכי", כלומר אין אתה יותר ממני ועם כל זה אני מכבד אותך כאלו אתה רבי. ומיודעי, פרש"י

(בתהלים נה יז) מגזרת ואדעך בשם (כי תשא לג יז), תרגום ורבייתך. **ובזה ראיתי** חלוק למפרשים, ומה שבררתי מהם על מה שפרש"י ז"ל דההיא דעולא עומדין זה מפני זה כמלוא עיניו וזהו דין רבו מובהק, שהרי בפ"ק דקדושין (לג א) אמרי אי זהו קימה שיש הדור הוא אומר זה ארבע אמות, ולא אפרן אלא ברבו שאינו מובהק, אבל ברבו מובהק כמלוא עיניו. וכן פרש"י ומקרעים זה על זה, קרע שאינו מתאחה. **אבל המחזור שת"ח שבבבל שנושאים ונותנים זה עם זה דינן כרבו מובהק, ואף על פי שזה גדול מזה אי אפשר שלא ילמדו זה מזה, כמו שאומרים ומתלמידי יותר מכולם** (תענית ז א), אלא שלענין אבדה אביו קודם. ולרבו מובהק במורא רבו דק"ל קודם כר' יהודה דאמר וכן שבי רבו קודם (בבא מציעא פ"ב מ"א). אבל הוא דהכא דינו כרבו שאינו מובהק, שקורע עליו ועומד מפניו ברחוק ארבע אמות. ואף על פי שהדין כן לכל אדם בכל חכם אף על פי שלא למד ממנו

ובחתי"ס (שם) הלומד מחברו פרק אחד וכו' צריך לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו וכו', ובמדרש (ורש"י פה) כי למדו ב' דברים, א' שילמד תורה בחבורה והיינו יחידי נמתיק סוד, **וזאת שנית** שילכו בית א' ברגש, **וצריך להבין** מה לשון אלופו ומיודעו, כי אלופו הוא רבו, ומיודעו הוא חברו וקרובו, אמנם יאמר נגד ב' אלו, כי בענין התורה אפי' א' יהיה חברו ואפי' תלמידו של אדם הוא לומד ממנו דבר מה שהוא בר מזלית דהא מלתא ולא אידך, נמצא אפי' הקטן שבתלמידים יתכן לומר שהוא רבו של הגדול במלא חדא כאשר הארכנו במקום אחר בעז"ה. ובענין התפלה כ"ע חברים שהרי אם יעמדו ט' קדושי עליון לא יאמרו דבר שבקדושה עד יבוא עשירי (ע"י טור ושי"ע או"ח סי' נה), והנה הוא נער קטן בן י"ג שנים לא למד ולא ידע והוא המשלים.

ע"כ כלפי ב' דברים שלמד ממנו קראו בתואר רבו אלופו ומיודעו, כי במה שאמר שילמד בחבורה משום שמכל אדם לומד, א"כ בזה הבחינה הוא רבו אלופו, אמנם מה שבבית אלקים נהלך ברגש לענין זה כל הקהל כאחד חברים קראו מיודעו, עכ"ל [תק"ס].